

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΩΣ

Υ Π Ο

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Ν. ΣΠΟΥΡΓΙΤΗ

Ὁ ἄνθρωπος εὐρεθεὶς ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας καὶ ἔχων ἀνάγκην νὰ συντηρηθῆ, κατέβαλεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὑπερτάτην προσπάθειαν, ὅπως ἀποσπᾷσιν ἀπὸ τῆς φύσεως τὰ δῶρά της, ἅπερ αὕτη δυσχερῶς καὶ κατόπιν ἐξαντλικῆς ἐργασίας παρέχει πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀτομικῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν. Μόνος καὶ ἀβοήθητος, ἔναντι τῆς ἀστόργου φύσεως, ἐπεζήτησε τὴν συνεργασίαν τῶν ὁμοίων του, ὅπως ἀντλήσῃ δυνάμεις καὶ ὑπερνηκίση τὰς δυσχερείας, τὸ πρῶτον ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, ἐννοουμένη ὅτε στενωτέρον, ὅτε εὐρύτερον καὶ κατόπιν ἐν τῇ συμπράξει πλειοτέρων ἐν κοινῇ ἐνεργείᾳ.

Τὸ ζήτημα τῆς ἀπὸ κοινοῦ ἐργασίας καὶ συμπράξεως ὑπῆρξεν ἔκπαι, ἀπ' ἧς σιγμῆς ὑπῆρξεν ἡ ἀνθρωπότης. Ἄλλ' ἐκάστοτε ἐλάμβανε διάφορον τύπον καὶ μορφήν, ἀναλόγως πρὸς τὸ περιβάλλον καὶ τὰς ὑπαρχούσας διαρκῶς δὲ μεταβαλλομένας συνθήκας.

Ἐν ἀρχῇ τὸ ἄτομον, ἡ οἰκογένεια παρᾶγουσιν ὅ,τι ἐπαρκεῖ διὰ τὴν στοιχειώδη αὐτῶν συντήρησιν. Ἐφ' ὅσον ὁμως μία οἰκονομία ἔχει περισσείαν εἰς ἀγαθὰ, ὧν ἕτερα στερεῖται, ἧτις ὁμως ἔχει τοιαύτην εἰς ἕτερα, ἀνταλλάσσωσιν ἀμοιβαίως τὸ πλεονάζον. Βραδύτερον καθίσταται δῆλον ὅτι ὑπάρχουσιν ἀντικείμενα, ἅτινα ἔνεκεν τῆς σπανιότητος αὐτῶν ἢ ἑτέρων λόγων πάντες ἐπιθυμοῦσι ν' ἀποκτήσωσι καὶ διὰ τῆς συνηθείας καὶ διὰ τῆς ἀουνειδήτου ὁμοφωνίας ἐν ὠρισμένον ἀντικείμενον ἀποκτᾷ τὴν γενικὴν προτίμησιν καὶ ἀντὶ ν' ἀνταλλίσσεται πλέον πρᾶγμα πρὸς πρᾶγμα, χρησιμοποιοεῖται τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, ὡς ἡ λεωφόρος, δι' ἧς διέρχονται πάντα τὰ ἀνθρώπινα κατασκευάσματα. Ὁ ἔχων πρὸς διάθεσιν ἐν ἀντικείμενον, ἀντὶ νὰ ζητῇ νὰ τὸ ἀνταλλάξῃ μὲ ἐκεῖνο, οὔτινος ἔχει ἀνάγκην, λαμβάνει ἀντ' αὐτοῦ τὸ ἀναγνωρισθὲν ὡς κοινὸν ἀνταλλακτικὸν ὄργανον, δι' οὐ δύναται ν' ἀποκτήσῃ νῦν ἢ βραδύτερον ὅ,τι δήποτε ἐπιθυμεῖ «*Pecuniam habens, habet omnem rem quam vul habere*».

Τελικῶς ἡ ἀνθρωπότης ἐδέχθη ὡς τοιοῦτον ἀνταλλακτικὸν ὄργανον τὰ πολύτιμα μέταλλα, ὡς τὰ πλέον κατάλληλα πρὸς τοιαύτην χρησιμοποίησιν ἔνεκεν τῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν, τῆς σπάνεως, τῆς μεγάλης ἀξίας ἐν ὄγκῳ ἐλαχίστῳ, τῆς στυλπνότητος, τοῦ διαιρετοῦ εἰς τεμάχια ἀνευ μειώσεως τῆς ἀξίας τοῦ διατηρησίμου καὶ τοῦ ἀμεταβλήτου σχετικῶς κατ' ἀξίαν ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ, τῆς ἐφέσεως παρὰ παντὶ πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῶν, τῆς εὐχερείας τῆς μεταφορᾶς ἀνευ μεγάλων ἐξόδων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. Ἄλλὰ τὰ πρᾶ-
«*Ἀρχεῖον*» Δ. Καλιτσουνάκι, Τόμ. 21 (1941) Τετχ. Γ'

γματα δὲν ἔμειναν ἕως ἐκεῖ. Ἡ χρησιμοποίησις ἑνὸς κοινοῦ ἀνταλλακτικοῦ ὄργάνου ἀπεμάκρυνεν ἐν μέτρῳ τὰς εἰς τὴν φυσικὴν ἀνταλλαγὴν συμπαρομαρτούσας δυσχερείας ἀλλὰ καὶ αὕτη δὲν ἦτο ἄμοιρος δυσχερειῶν. Ἡ προσρμογὴ τῆς ἀξίας τοῦ πολυτίμου μετάλλου πρὸς τὸ ἀντικείμενον, μεθ' οὗ ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἡ ἀνταλλαγή, ἀπῆλτε τὸν καθορισμὸν τῆς καθαρότητος αὐτοῦ, τὴν ζήγισιν καὶ τὴν κατὰ τιμην.

Ἡ ἀνακάλυψις τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν κατὰ τὸ ἥμιον τῆς 8ης π.χ. ἑκατονταετηρίδος ὑπὸ Φεῖδωνος βασιλέως τῶν Λακεδαιμονίων «τοῦ τὰ μέτρα ποιήσαντος Πελοποννησίοισιν» ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος, ἔδωκεν τὴν ἀφετηρίαν λύσεως. Ἐσφυρηλατήθη τὸ νόμισμα.

Αἱ οἰκονομικαὶ ἐπικοινωνίαι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν εἰδικευσὴν ἐκάστου εἰς ὠρισμένην ἐργασίαν. Βαθμηδὸν ηἰρῦνέτο ἡ διαιρέσις τῆς ἐργασίας, ὥστε ἐκάστῳ ἐλάγχανεν ὁ κλῆρος τῆς παραγωγῆς ἢ ἐμπορίας ὠρισμένων ἀντικειμένων καὶ ἕκαστος ἐπρομηθεύετο παρ' ἄλλων οἰκονομιῶν τὰ ἄλλα πολυπληθῆ ἀντικείμενα, ὧν εἶχεν ἀνάγκην. Οὕτω ἐδημιουργήθησαν τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα καὶ ταῦτα, ἀναπισσομένων τῶν συναλλαγῶν, ἐξελίχθησαν εἰς ἐπιχειρήσεις.

Ἄλλ' ἡ ἀναδοχὴ μιᾶς ἐπιχειρήσεως ἀπαιτεῖ ὠρισμένον κεφάλαιον καὶ ὠρισμένην εἰδικότητα, ὧν πολλάκις ἡ συγκέντρωσις παρ' ἐνὶ προσώπῳ δὲν εἶναι πάντοτε πραγματοποιήσιμος. Τὶ ἄπλούτερον ὅπως δύο ἢ πλειότερα πρόσωπα καταθέσωσιν ἀπὸ κοινοῦ ἓν κεφάλαιον καὶ χρησιμοποίησωσιν ἐπίσης ἀπὸ κοινοῦ τὰς εἰς ἕκαστον ἰδιοζούσας γνώσεις καὶ ἰκανότητας καὶ συνεργισθῶσι πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ. Οὗτοι ἐγένοντο οἱ ἔταιρῆται τοῦ ἱστικοῦ, τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου. Ἡ προϊξίς ἐδημιούργησε διαφόρους ἔταιρικοὺς τύπους, ἀνταποκρινομένους εἰς τὸ εἶδος τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν μελλόντων νὰ συνεταιρισθῶσι. Καὶ οὕτω ἀνεγνωρίσθησαν :

1) **Ἡ Ὁμόρρυθμος Ἐταιρία.**—Ἐν ταύτῃ οἱ συνεταριζόμενοι καταθέτουσιν ἓν κεφάλαιον καὶ ἀναλαμβάνουσι νὰ συνεργισθῶσιν εἰς κοινὴν ἐπιχείρησιν. Ἄνθρωποι ρέκται ἀναλαμβάνουσι τὴν πῶλην καὶ θέτουσιν εἰς τὴν πλάστιγγα τὸν κίνδυνον ἀπώλειας ἀπίσης αὐτῶν τῆς περιουσίας, διότι ἅπαντα αὐτῶν ἢ περιουσία εἶναι ὑπέγγυος διὰ τὰ χρέη τῆς Ἐταιρίας. Δὲν λιοῦσι πρὸ τῶν εὐθυνῶν. Θέλουσι νὰ ἐπιτύχωσιν ἢ καταστραφῶσι. Τὰ μειονεκτήματα τῆς Ἐταιρίας ταύτης ἔγκεινται εἰς τὸ ὅτι ἡ καθημερινὴ ἐν τῷ αὐτῷ, ἐν τῷ γραφείῳ συγχρότως ἐπιφέρει προστριβὰς καὶ ἔριδας, ὡς δημιουργεῖ συνήθως τοιαύτας ἢ διαρκῆς μεταξὺ τῶν οὐζύγων συνιοικήσις. Διὰ ταῦτα αἱ Ἐταιρίαι αὗται συνιστῶνται συνήθως καὶ πρέπει νὰ συνιστῶνται μεταξὺ συγγενῶν ἢ στενῶν φίλων, μεταξὺ τῶν ὁποίων προιονίζεται ὁμαλὴ συνεργασία.

2) **Ἡ Ἐτερόρρυθμος Ἐταιρία.**—Ἐπάρχουσι καὶ ἕτερα πρόσωπα, ἐκ φύσεως συντηρητικά, ἅτινα θέλουσι νὰ λάβωσι μέρος εἰς μίαν ἐπιχείρησιν, διότι ἔχουσιν ἐμπιστοσύνην εἰς τὰ ἀναλαμβάνοντα ταύτην πρόσωπα,

ἀλλ' ἐξ ἑτέρου ἐπιθυμοῦσι νὰ κοιμῶνται ἤσυχοι καὶ μὴ ἐκτεθῶσιν εἰς κινδύνους διώξεως ἐκ μέρους τῶν δανειστῶν, διότι πᾶσα ἐπιχείρησις, ὅσον ἀσφαλῆς καὶ ἂν δύναται νὰ κριθῇ ἡ Ἐτερορρυθμὸς Ἐταιρία, ἐν ἣ συνεταιρίζονται πρόσωπα, ὑπεύθυνα ὀλοκληρωτικῶς διὰ τὰς ὑποχρεώσεις τῆς Ἐταιρίας (τὰ δμόρρυθμα μέλη τῆς Ἐτερορρυθμοῦ Ἐταιρίας) μεθ' ἑτέρων, ἅτινα καταθέτουσιν ἐν ὠρισμένον ποσὸν κεφαλαίου, ὅπερ καὶ μόνον εἶναι ὑπέγγυον εἰς τοὺς δανειστάς. Τὰ ἑτερορρυθμα ταῦτα μέλη δὲν κινδυνεύουσιν ν' ἀπολέσωσι πέραν τοῦ κατατεθέντος τούτου ποσοῦ. Καὶ ἐν τῇ Ἐταιρίᾳ ταύτῃ ἐπίσης ὑπεισέρχεται τὸ προσωπικὸν στοιχεῖον καὶ μάλιστα δυσχεραίνουσι πολλάκις τὴν πρόοδον αὐτῆς αἱ ἐπιβίβασεις τῶν ἑτερορρυθμῶν, παρ' ὅλον ὅτι ἀπαγορεύεται πᾶσα αὐτῶν ἀνάμιξις, ἐπιζητούντων νὰ ἐλέγχωσι τὴν διαχείρησιν. Ἴνα δὲ δοθῇ εἰς τὴν ἑτερορρυθμὸν συμμετοχὴν ἀπρόσωπον στοιχεῖον καὶ καθίσταται εὐχερὴς ἡ μεταβίβασις τοῦ ἑτερορρυθμοῦ μέρους, ἐδημιουργήθη ἡ κατὰ μετοχὰς Ἐτερορρυθμὸς Ἐταιρία, καθ' ἣν τὰ ἑτερορρυθμα μέρη κατανέμονται εἰς μετοχὰς, ὧν ἡ μεταβίβασις, ἐὰν αὐταὶ εἰσὶν ἀνώνυμοι, γίνεται δι' ἀπλῆς παραδόσεως. Οὕτως ἀποκτῶμεν νέον ἑταιρικὸν εἶδος μετέχον τῆς προσωπικῆς καὶ ἀπροσώπου ιδιότητος, εἶδος μεταξὺ τῆς Ὁμορρυθμοῦ καὶ Ἀωνύμου Ἐταιρίας.

3) **Ἡ Μετοχικὴ Ἐταιρία.**—Ἦν ὁ καθηγητῆς κ. Ἀναστασιάδης καλεῖ ὀρθότερον συμμετοχικὴν, διότι ἡ λέξις Μετοχικὴ προσαρμόζεται σκοπιμώτερον εἰς τὴν οὐχὶ καταλλήλως βαπτισθεῖσαν διὰ τῆς ὀθνιας λέξεως, ἄλλοθι παραληφθεῖσης, Ἀωνύμων. Ἡ Συμμετοχικὴ Ἐταιρία εἶναι μία ἀπὸ κοινοῦ ἐνέργεια μεταξὺ δύο ἢ πλειοτέρων προσώπων μιᾶς ἢ πλειοτέρων πράξεων, ἀναλαμβάνομένης τῆς ζημίας ἀπὸ πλειόνων ἢ κατανεμομένου τοῦ κέρδους κατὰ τὴν συμφωνίαν μεταξὺ πλειόνων. Ὁ κεφαλαιοῦχος παρέχει ἐν ποσῶν κεφαλαίου εἰς τὸν ἐπιχειρηματίαν, ὅπως οὗτος διεξαγάγῃ μίαν ὠρισμένην ἢ πλείονας ἐπιχειρήσεις. Ὁ κεφαλαιοῦχος δὲν ἐμφανίζεται ἐξωτερικῶς. Ὁ ἐπιχειρηματίας συναλλάσσεται ἐν ἰδίῳ ὀνόματι καὶ ἔνεκεν τούτου δὲν πρόκειται πράγματι περὶ Ἐταιρίας, ἀλλ' ἀπλῶς κοινοπραξίας. Ἡ Ἐταιρία αὕτη παρέχει πλεονεκτήματα ἰδίως εἰς τὴς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις, διότι, ἐφ' ὅσον ἐν αὐταῖς ἀπαιτεῖται ταχύτης ἀποφάσεως καὶ ἐκτελέσεως, ἡ διαχείρησις παρὰ πολλῶν παρουσιάζει πάντοτε δυσχερείας. Ἐν ταύτῃ ὁ ἐπιχειρηματίας περιμένει μόνος, ἀποφασίζων καὶ ἐκτελῶν. Ἐκ τοῦ ἐπιτευχθέντος κέρδους παρέχει τὸ συμπεφωνημένον μέρος εἰς τὸν κεφαλαιοῦχον, ἐνῶ ἐξ ἑτέρου μειώνει τὴν ζημίαν, διὰ τῆς συμμετοχῆς τοῦ κεφαλαιούχου, ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις ἀποτύχῃ.

4) **Ἡ Ἀνώνυμος Ἐταιρία.**—Καὶ νῦν εἰσερχόμεθα εἰς ὅλως διάφορον ἔδαφος. Μέχρι τοῦδε μᾶς ἀπησχόλησαν τὰ πρόσωπα. Αὐτὰ συνεταιρίζονται, αὐτὰ δρωσιν ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς. Ἡ λειτουργία καὶ διαχείρησις τῆς ἐπιχειρήσεως εὐρίσκονται εἰς χεῖράς των. Ἀλλ' ἔχομεν καὶ ἐν ἑτέρον ἑταιρικὸν εἶδος, τὴν Ἀνώνυμον. Ἐν ταύτῃ τὰ πρόσωπα παραπέμπονται εἰς τὴν ὀπισθίαν γραμμὴν καὶ ἐμφανίζεται τὸ κεφάλαιον. Δὲν πα-

ρουσιάζονται τὰ πρόσωπα συνεταιριζόμενα, ἀλλὰ συνεταιριζόμενον εἶναι τὸ κεφάλαιον. Τὸ κεφάλαιον διαιρεῖται εἰς μικρὰ μερίδια ὠρισμένας ἀξίας καὶ ταῦτα καλοῦνται μετοχαὶ καὶ εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν παντός, ὅστις θὰ ἤθελε ν' ἀποκτήσῃ τοιαύτας. Αἱ μετοχαὶ μεταβιβάζονται ἀπὸ προσώπου εἰς πρόσωπον ἐὰν εἶναι ἀνώνυμοι, ἀνευ οἰασδῆποτε διατυπώσεως, δι' ἀπλῆς παραδόσεως. Οἱ μέτοχοι δὲν εὐθύνονται προσωπικῶς διὰ τῆς ἐταιρικῆς ὑποχρεώσεις πέραν τῆς ἀξίας τῶν μετοχῶν, ἕς κατέχουσιν. Ἡ Ἐταιρία διοικεῖται ὑπὸ Συμβουλίου, ἐκλεγομένου ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν Μετόχων.

Αἱ προσωπικαὶ Ἐταιρίαι δὲν ἐπήρουν πλέον, ὅπως ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν συναλλαγῶν καὶ τοῦ συνδέσμου μεταξὺ τῶν Χωρῶν τῆς Ὑψηλίου ὀλοκλήρου. Ἡ ἀνακάλυψις νέας ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας καὶ τῶν Χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς συνδέει τὰς παλαιὰς Ἠπειρούς πρὸς τὰς ὑπερποντίους Χώρας. Αἱ νέαι μηχανικαὶ ἐφευρέσεις, ὁ ἀτμὸς προσδίδουσι νέαν ἔκτασιν καὶ μορφήν εἰς τὰς συναλλαγὰς καὶ τὰς συγκοινωνίας. Πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τούτων ἀπαιτεῖται ἡ συγκέντρωσις κολοσσιαίων ποσῶν κεφαλαίου ἐπὶ τὸ αὐτό, ἵνα γίνῃ ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν νέων ἐφευρέσεων καὶ ὁ συντονισμὸς πρὸς τὸ μέγεθος τῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ διὰ τῆς κατανομῆς τῶν κεφαλαίων εἰς πλείονας κεφαλὰς ἀψηφοῦνται οἱ κίνδυνοι τῶν μεγάλων ἔστω καὶ ριψοκινδύνων ἔργων. Μόνη ἡ Ἀνώνυμος Ἐταιρία δύναται νὰ πληρώσῃ τὰς τοιαύτας ἀνάγκας τῆς νέας οἰκονομικῆς ζωῆς, περισυλλέγουσα τὸ κεφάλαιον πανταχόθεν καὶ ἀπαλλάσσουσα τὸν μέτοχον πάσης προσωπικῆς εὐθύνης πέραν τῆς ἀξίας τῶν μετοχῶν του.

Ἄλλ' ἡ μεγαλυτέρα κεφαλαιώδης ὠθησις δίδεται διὰ τῆς ἰδρύσεως τῶν μονοπωλιακῶν μεγάλων Ἀνωνύμων Ἐταιριῶν, εἰς ἣν πρωτοστατεῖ ἡ Ὁλλανδία διὰ τὸ ὑπερπόντιον αὐτῆς ἐμπόριον καὶ οὕτω ἰδρύονται ἡ Ὁλλανδικὴ Ἐταιρία τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν (1602—1734), ἡ Ὁλλανδικὴ Ἐταιρία τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν (1612—1734), ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀγγλικὴ τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν (1613—1856), ἡ Γαλλικὴ τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν (1628—1694) καὶ ἄλλαι.

Πρῶτος οὐσιαστικὸς νόμος διὰ τὴν ρύθμισιν τῶν σχέσεων τῆς Ἀνωνύμου Ἐταιρίας εἶναι ὁ νόμος 1348 ἀπὸ 20)28)4)1918 «Περὶ Ἐποπτείας τῶν Ἀνωνύμων Ἐταιριῶν». Κατόπιν ἐψηφίσθη ὁ νόμος 2190 «Περὶ Ἀνωνύμων Ἐταιριῶν» ἀπὸ 5)30)6)1920, εἰς ὃν ἐπαναλαμβάνονται αἱ διατάξεις τοῦ ἀνωτέρου Νόμου περὶ Ἐποπτείας. Ὁ νόμος ἐπιδιώκει τὴν ὀρθὴν ἀποτίμησιν τῶν εἰς εἶδος εἰσφορῶν καὶ ἰδίως οὐσιαστικῶς καινοτομῶν καταργεῖ τὴν ἕως τότε ἀπαιτουμένην διὰ τὴν ἴδρυσιν Ἀνωνύμου Ἐταιρίας κρατικὴν ἄδειαν. Ὁ Ὑπουργὸς ὑποχρεοῦται νὰ ἐγκρίνῃ τὴν ἴδρυσιν, ἐὰν τὸ περιεχόμενον τοῦ Καταστατικοῦ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου. Ἐπακολουθεῖ τὸ Ν.Δ. ἀπὸ 17)7)13)6)1925. «Περὶ εἰδικῶν διατάξεων ἐπὶ Ἀνωνύμων Ἐταιριῶν». Διὰ τοῦ Διατάγματος κυρίως διακανονίζονται οἱ ὅροι μεταβιβάσεως ὀνομαστικῶν μετοχῶν καὶ ρυθμίζονται τὰ τῆς ἐνεχυ-

ρούσεως τῶν μετοχῶν ἐν γένει καὶ τῆς ἀναγκαστικῆς αὐτῶν ἐκποιήσεως. Ἄλλ' ἔτι οὐσιαστικώτερον ἐπεμβαίνει ὁ νόμος 5076 ἀπὸ 30)6)7)7)1931, δι' οὗ κατ' ἐξοχὴν, μεταξὺ ἄλλων, ἐπιζητεῖται ἡ ἐξασφάλις τῆς καταβολῆς τοῦ κεφαλαίου καὶ πρὸς τοῦτο ὁ νόμος ἐπιτάσσει, ὅπως ἐντὸς διμήνου ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Ἐταιρίας ἢ ἀποφάσεως περὶ αὐξήσεως αὐτοῦ, συνέλθῃ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον καὶ βεβαιώσῃ τὴν καταβολὴν διὰ τῆς ὑποβολῆς ἀποσπλάσματος τῶν πρακτικῶν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον. Διὰ τὰς Τραπεζὰς ὁ νόμος δείκνυται αὐστηρότερος, ἀπαιτῶν ὅπως τὸ κεφάλαιον καταβληθῇ προχείρως παρὰ τῆ Τραπεζῆ τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ νόμος 2190 (ἄρθρ. 12 ἐδ. 26) ὠριζεν ὅτι τὸ καταβεβλημένον τμῆμα ἐκάστης μετοχῆς δὲν δύναται νὰ εἶναι κατώτερον τῶν δρ. 25. Διὰ τοῦ νόμου 5076 (ἄρθ. 3 παρ. 1) τὸ κατώτερον ὄριον τῆς ὀνομαστικῆς ἀξίας ἐκάστης μετοχῆς ὀρίζεται εἰς δρχ. 375 (τιμὴ σταθεροποιήσεως).

Ἡ Ἀνώνυμος Ἐταιρία ἐγένετο ὁ μέγας παράγων διὰ τὴν καταπληκτικὴν ἐξέλιξιν τῆς οικονομικῆς ζωῆς πάσης χώρας. Δι' αὐτῆς ἐτελέοθησαν τὰ μεγαλύτερα ἔργα τῆς ἀνθρωπότητος, συγκοινωνίας, ἠλεκτροκινήσεως, φωτισμοῦ κτλ. Ἐξ ἑτέρου ὅμως διὰ τῆς ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ κυβείας προσεκόμισε μεγάλας καταστροφάς, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ μέγας νομοδιδάσκαλος Γέρινγ ἐξέφερε τὸ ἀνάθεμα κατ' αὐτῆς. Ὁ Perrot «der Aktien Schwindel» χαρακτηρίζει τὴν Ἀνώνυμον Ἐταιρίαν τερατῶδες κατασκευάσμα, βασιζόμενος ἐπὶ πολλῶν ἀναληθειῶν καὶ καταλήγων «Societas butionoria delenda est». «Ἡ Ἀνώνυμος Ἐταιρία» πρέπει νὰ καταργηθῇ». Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ νεωτέρα οἰκονομία δὲν δύναται νὰ στερηθῇ τοῦ εἴδους τούτου τῆς συγκεντρώσεως τοῦ κεφαλαίου. Εἰς τὴν νομοθεσίαν ἐναπόκειται τὸ δυσχερὲς πράγματι ἔργον νὰ περιορίσῃ τὰς ὑπερβασίας. Ὁ ἡμέτερος νόμος 2190 καὶ ἡ μεταγενεστέρα νομοθεσία ἐπεζήτησε διὰ ποινικῶν διατάξεων νὰ περιορίσῃ τὰς παρεκβάσεις καὶ ἔστρεψε τὴν προσοχὴν τῆς εἰς ἐπικίνδυνα τινὰ σημεῖα, τὴν ἀποτίμησιν τῶν εἰσφορῶν εἰς εἶδος, τὴν κατάθεσιν τοῦ κεφαλαίου, τὰ ἀποθεματικά, τὸ εἰς τὰς προνομιούχους μετοχὰς καὶ τοὺς ἰδρυτικοὺς τίτλους διδόμενον μέρος, τῆς ἀκρίβειαν τῶν ἰσολογισμῶν.

Ἡ Ἀνώνυμος Ἐταιρία προσαρμόζεται εἰς τὰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις, διότι δι' αὐτῆς μόνον ἐπιτυγχάνεται ἡ συγκέντρωσις μεγάλου κεφαλαίου, ἐφ' ὅσον κατανέμονται οἱ κίνδυνοι εἰς πλείονας κεφαλὰς καὶ διὰ τῆς ἐν ἐκτάσει ἐργασίας ἐπιτυγχάνεται οἰκονομία ἐξόδων. Ἀποτελεῖ ὅμως γελοιοποίησιν τοῦ θεσμοῦ ἡ ἀνωνομοποίησις μικρῶν ἐπιχειρήσεων μὲ ἐλάχιστον κεφάλαιον. Δυστυχῶς ἐν Ἑλλάδι κρατεῖ ἡ μανία τοῦ τῶν πάντων ἐξευτελισμοῦ, διότι προξενεῖ κατάπληξιν νὰ βλέπῃ τὰς ἰδρυόμενας Ἐταιρίας Ἀνωνύμου κεφαλαίου δρχ. 100.000 καὶ μάλιστα ὀλιγώτερον. Ὁ πρῶτος ἐκφυλισμὸς διὰ τὸν μέγαν θεσμόν τῆς Ἀνωνύμου Ἐταιρίας (Μιχ. Ρινόπουλος εἰς Οἰκονομολόγον Ἀθηνῶν ἀπὸ 14)6)29) «Περὶ τῆς Ἐξελίξεως τῶν Ἀνωνύμων Ἐταιριῶν παρ' ἡμῖν». Τόσον μικρὸν κεφάλαιον δὲν ἐπορκεῖ οὐδὲ διὰ τὴν πρώτην ἐγκατάστασιν. Ὁ αὐτὸς κ. Ρινόπουλος διατραγαδεῖ τὸν

πληθωρισμὸν ἰδρύσεως Ἀνωνύμων Ἐταιριῶν ἐν Ἑλλάδι. Ὑπὸ διαφόρων ἐπεξητήθησαν οἱ λόγοι τῆς τοιαύτης ὑπερπαραγωγῆς καὶ διάφοροι ἐξετέθησαν γνώμαι. Θεωρῶ τὴν ἀνεύρεσιν τῆς αἰτίας ἀπλουσιότην. Ἐγκεῖται εἰς τὸ δυνατὸν τῆς ἰδρύσεως Ἀνωνύμου Ἐταιρίας μὲ τόσον ἐλάχιστον κεφάλαιον. Ἐν τῶν πλέον καρποφόρων παλαιότερων ἐτῶν ὑπῆρξε τὸ ἔτος 1926, καθ' ὃ ἰδρύθησαν 99 Ἀνωνύμοι Ἐταιρίαι μὲ κεφάλαιον δραχ. 1.688.790. Τὸ ἔτος 1928 ἠριθμοῦντο 595 Ἀνωνύμοι Ἐταιρίαι μὲ κεφάλαιον δραχ. 6.044.500.000. Ἐκτοτε ἡ ἴδρυσις βαδίζει μὲ κανονικὸν ρυθμὸν. Ἰδρύονται ἐτησίως Ἀνωνύμοι Ἐταιρίαι μεταξὺ 100—150 καὶ κεφάλαιον μεταξὺ 400.000—500.000. Τὸ ἔτος 1935 ἰδρύθησαν 188 μὲ κεφάλαιον 352.415, τὸ 1936 150 μὲ κεφάλαιον 625.906, τὸ 1937 126 μὲ κεφάλαιον 432.952, τὸ 1938 102 μὲ κεφάλαιον 405.445, καὶ τὸ 1939 74 μὲ κεφάλαιον 405.496.

Ἐνῶ δὲ διὰ τὰς Ἀσφαλιστικὰς Ἐταιρίας καὶ τὰς Τραπεζὰς ἐτέθη ὄριον κεφαλαίου, εἰ καὶ σχετικῶς μικρὸν (Ν. 3221 ἀπὸ 26)30)8)1924, Ν. Δ. ἀπὸ 14)6)1926, κυρωθὲν διὰ τοῦ νόμου 3759 ἀπὸ 26)16)1)1929 καὶ ὁ νόμος 5076 ἀρθρ. 13), διὰ τὰς λοιπὰς οὐδὲν περιοριστικὸν μέτρον ἐλήφθη καὶ αὐτὸς ὁ νόμος 5076 δὲν ἀπετόλμησε νὰ κάμῃ ἐν πρὸς τὰ πρόσω βῆμα. Μόνον δὲ τὸ ἀρθρὸν 30 § 6 ἀπαγορεύει τὴν ἴδρυσιν Ἀνωνύμου Ἐταιρίας μὲ κεφάλαιον κατώτερον τῶν δύο ἑκατ. δραχμῶν, ἀλλὰ τοῦτο διὰ τὸ ἀπώτερον μέλλον, ὅταν ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τῆς νομοθεσίας ὁ θεσμὸς τῆς Ἐταιρίας Περιορισμένης Εὐθύνης. Ἀλλὰ πότε πλέον θὰ γίνῃ; Ἐν τούτοις δὲν πρέπει ν' ἀδικήσωμεν τὸν νομοθέτην, διότι σήμερον μόνον ἡ Ἀνωνύμος Ἐταιρία παρέχει τὸ μέσον τῆς ἰδρύσεως μιᾶς Ἐταιρίας ἄνευ τῆς ὀλοκληρωτικῆς εὐθύνης.

5) **Ἐταιρία περιορισμένης εὐθύνης.** — (Gesellschaft mit beschränkter Haftung, Societè à responsabilité limitée). Αὕτη κατωλαμβάνει μεσάζουσαν θέσιν, μεταξὺ τῶν προσωπικῶν Ἐταιριῶν καὶ τῆς Ἀνωνύμου, ἀποτελοῦσα τὸ μεταίχιμον αὐτῆς. Τὸ νεώτερον γερμανικὸν ἑταιρικὸν τοῦτο κατασκευάσμα μόλις ἀριθμεῖ βίον κάτω πλέον τῶν 45 ἐτῶν καὶ εἰσῆχθη διὰ τοῦ γερμανικοῦ νόμου ἀπὸ 29)4)1893. Ἐπεξητήθη καὶ ἐξευρέθη ἐν νέον ἑταιρικὸν εἶδος. Ἡ Ἐταιρία Περιορισμένης Εὐθύνης, καθ' ἣν ἐνῶ ἐξ ἐνός ἡ εὐθύνη περιορίζεται εἰς τὸ ὑφ' ἑκάστου ἑταίρου κατατεθὲν ποσοστὸν κεφαλαίου, ἐξ ἐτέρου διατηρεῖται μεταξὺ τῶν μετεχόντων στενὴ ἐπαφὴ καὶ οἱ ἴδιοι μέτοχοι διευθύνουν τὸν ἐπιχειρήσιν δι' ἐντεταλμένων, διοριζομένων παρ' αὐτῶν, οἵτινες δύνανται νὰ μὴν εἶναι καὶ μέτοχοι. Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς Ἐταιρίας ταύτης εἶναι ὅτι παρὰ ταύτη ὑπεύθυνον εἶναι μόνον τὸ κεφάλαιον, τὸ κατατεθὲν ὑπὸ τῶν μετόχων καὶ οἱ δανεισταὶ δύνανται ν' ἀξιώσωσι νὰ πληρωθῶσι μόνον ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος ἐνεργητικοῦ.

Ἡ Ἐταιρία περιορισμένης εὐθύνης εἰσῆχθη εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς Χώρας, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γαλλίᾳ τὸ ἔτος 1925 μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῶν δύο ἐπαρχιῶν.

Διὰ τὴν εἰσαγωγὴν ἐν Ἑλλάδι ἐγινόμεν ἕκ τῶν πρώτων ἐπέμαχος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1926, δημοσιεύσας πολλὰ ἄρθρα (Πρωτ. 5)2)1926, Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος 25)5)1926 κλπ. καὶ τελευταίως ἐκτενῆ μελέτην εἰς τὸ Δελτίον Συνδέσμου Ἐνωμένων Ἐταιριῶν Μάιος, Ἰούνιος, Ἰούλιος, Αὐγουστος 1931).

Τὸ ἔτος 1930 τὸ προσχέδιον τοῦ Ἐταιρικοῦ Κώδικος τῆς νομοπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς ἔκρινεν ὡς πρόωρον τῆς εἰσαγωγῆς ἐν Ἑλλάδι. Τὰ ἐναντίον τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ θεσμοῦ ἐν Ἑλλάδι ἐπιχειρήματα δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν. Ὅτι μία Ἐταιρία, παρ' ἣ θὰ ἐπῆρχε μόνον τὸ κεφάλαιον ὑπέγγειον εἰς τοὺς δανειστάς, ἀποκλεισμένης τῆς προσωπικῆς εὐθύνης, δὲν θ' ἀπελάμβανεν ἰδίως τραπεζιτικῆς πίστεως. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον εἶναι ζήτημα *internum corporis*. Οἱ ἰδρυταὶ θὰ ἐφρόντιζαν νὰ ἐξασφαλίσωσι τὰ μέσα εὐδοκίμησεως καὶ παραγωγῆς. Ὅτι δὲν ὑπάρχει σχετικὴ ἐξασφάλις ὅτι τὸ κεφάλαιον κατετέθη ἢ ὅτι δὲν ἀπεσφύθη βροδύτερον. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτο δύνανται νὰ συμβῇ παρὰ πίσσῃ Ἐταιρίᾳ οἰοδηποτε εἴδους. Λέγουσιν ὅτι ὁ τοιοῦτος κίνδυνος ἀνισταθμίζεται παρὰ τῇ Ὁμορρυθμῇ διὰ τῆς προσωπικῆς εὐθύνης. Ἀλλὰ μήπως καὶ παρὰ ταύτῃ δὲν ὑπάρχουσι χίλια μέσα ὅπως οἱ ὁμόρρυθμοὶ ἀποκρύψουν τὴν περιουσίαν των διὰ μετοβιβάσεως εἰς συγγενῆ πρόσωπα κτλ. Ἄλλως τε δὲ τὸ τοιοῦτον δύναται νὰ συμβῇ καὶ παρὰ τῇ Ἀνωτάτῃ Ἐταιρίᾳ. Παρὰ τῇ Ἀνωτάτῃ Ἐταιρίᾳ ἐλήφθησαν νομοθετικῶς καὶ ἐξασφαλιστικὰ μέτρα, τοιαῦτα δύνανται νὰ ληφθῶσι καὶ διὰ τὴν Ἐταιρίαν ταύτην. Ὅτι ἡ εἰσαγωγή εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι πρόωρος διότι εὐρισκόμεθα εἰς μεταβατικὴν κατάστασιν, μὴ συντελεσθεῖσα; πλήρως τῆ; ἐμπεικῆς ἡμῶν ὠριμότητος καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐξυγιάνσεως. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑπάρχη ἴχνος ἀληθείας ἐν τῷ τοιούτῳ ἰσχυρισμῷ.

Ἡ εἰσαγωγή τοῦ θεσμοῦ τῆς Ἐταιρίας Περιορισμένης Εὐθύνης εἰς τὴν Ἑλλάδα σήμερον ὑπὸ τὸ σημερινὸν μάλιστα καθεστῶς τῆς τάξεως καὶ τῆς εὐνομίας. ὅπερ τὰ πάντα ἐποπτεύει καὶ ἐλέγχει, θ' ἀποβῇ χρησιμωτάτη. Θέλει ἐξυπηρητήσῃ παντὸς εἴδους ἐπιχειρήσεις περιορισμένης ἐκτάσεως, ἐν αἷς ὠρισμένα ἄτομα θὰ ἐπεθύμουν νὰ συνεργασθῶσι καὶ ἅτινα δὲν ἔχουν τὸ θάρρος ἀναδοχῆς ὀλοκληρωτικῆς εὐθύνης, ἀλλ' ἐπιθυμοῦσι νὰ ριψοκινδυνεύσωσιν ἐν ὠρισμένον ποσόν κεφαλαίου. Ἡ εἰσαγωγή αὐτῆς ἐν Ἑλλάδι θὲλει ἀσκήσῃ μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ ἀναπτύξεως τῶν διαφόρων περιορισμένης ὀλκῆς παραγωγικῶν κλάδων.

Ἀλλὰ πρὸ παντὸς κατ' ἐξοχὴν τὰ εὐεργετικὰ τῆς Ἐταιρίας ταύτης ἀποτελέσματα θὰ ἐκδηλωθῶσι πασιδήλως καὶ πασιφανῶς εἰς τὸν κατ' ἐξοχὴν Ἑλληνικὸν κλάδον τῆς χειροτεχνίας καὶ βιοτεχνίας. Ὁ Ἕλληνας δεικνύει ἐξαιρετικὴν ἱκανότητα εἰς τὴν κατασκευὴν μικρῶν τεχνουργημάτων ὑψίστης τελειότητος καὶ καλαισθησίας. Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἡ χρησιμοποίησις τῆς Ἐταιρίας περιορισμένης εὐθύνης θὰ προσδώσῃ νέαν ζωὴν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν δημιουργικότητα, διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς εὐθύνης εἰς ἐν ὠρισμένον μικρὸν ποσόν καὶ τῆς διατηρήσεως τῆς προσωπικῆς ὑποστάθμης. Ἄλλως

τε θὰ παύσῃ πλέον ἢ δημιουργία Ἀνωρύμων Ἐταιριῶν μὲ μικρὸν κεφάλαιον. Φρονῶ ὅτι ἐπέστη πλέον ἢ ἐσχάτη ὥρα. Εἶναι πλέον καιρὸς ἢ Ἐταιρία αὐτὴ νὰ λάβῃ πλέον ὅσῳ καὶ σίρκῳ διὰ τῆς Ἑλληνικῆς νομοθεσίας.

6) **Συντεχνίαι.**—Πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνασκόπῃσιν τῆς συνεταιρικῆς κινήσεως, ἀνάγκη νὰ προτάξωμεν ὀλίγας λέξεις διὰ τὴν Συντεχνίαν.

Εἰς παλαιότερας ἐποχὰς ἐπεκράτησεν ἡ ὑποχρεωτικὴ συνεργασία. Τὸ Κράτος ἐπενέβαινεν εἰς πάντα. Ἐγένοντο αἱ Συντεχνίαι, ἀποκλειστικὰ σωματεῖα τῶν ἐπαγγελματιῶν καὶ μόνον οἱ ἀνήκοντες εἰς αὐτὰ ἐδικαιοῦντο ν' ἀναλάβωσιν ἐπαγγελματικὴν ἐργασίαν. Οὐδεὶς ἠδύνατο ν' ἀσκήσῃ οἰονδήποτε ἐπάγγελμα χωρὶς νὰ ἦναι μέλος συνεταιρικοῦ συνδέσμου. Ἡ ἐλευθερία τῆς ἐργασίας ἦτο ἀποκλεισμένη. Ἐν τούτοις ὀφείλει νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι παρ' αὐταῖς εἶχεν ἀναπτυχθῆ πνεῦμα ἀλληλεγγύης καὶ ἀλληλοβοηθείας διὰ τῆς παροχῆς βοήθειας εἰς τοὺς γέροντας καὶ τοὺς ἀσθενεῖς. Ἐκτὸς ὅμως τούτου ἐπεκράτει τάξις εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ ἐπεδιώκτο ἡ τελειότης καὶ καλαισθησία εἰς τὰ προϊόντα. Ἡ Συντεχνία εἶχε τὴν ἀνωτάτην ἐποπτεῖαν καὶ ἔλεγχον ἐπὶ τῶν παραγομένων αὐτῆς εἰδῶν καὶ κατέβαλε πᾶσαν προσοχὴν ὅπως δοθῇ εἰς τὴν κατανάλωσιν ἔντελές προϊόν. Εἰς τὰς Συντεχίας ὀφείλονται τὰ ὑπέροχα κατασκευάσματα, τέπητες, ἔπιπλα κτλ. ἰδίως τῆς Γαλλικῆς τεχνουργίας.

Ἄλλ' ἦλθεν ἡ Γαλικὴ Ἐπανάστασις, ἥτις ἐν μιᾷ νυκτὶ καὶ μόνῃ ἐσάρωσε πᾶν τὸ ὑπάρχον καὶ ἐκήρυξεν εἰς τὸν κόσμον τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐργασίας, τῆς κινήσεως τοῦ ἀτόμου ἀπὸ μέρος εἰς μέρος, ἐν μιᾷ λέξει τὸν Ἐλευθέρων Συναγωνισμόν καὶ ἀπεκήρυξε τὰς κυβερνητικὰς ἐπεμβάσεις εἰς τὴν ἀσκήσιν οἰονδήποτε ἐπαγγέλματος. Ἐπηκολούθησεν ἡ διδασκαλία τῶν μεγάλων οἰκονομολόγων, διὰ τοῦ πρωτεργάτου Ἀδαμ Σμιθ, οἵτινες ἔθεσαν ὡς βάσιν τῆς προόδου τὸν Ἐλευθέρων Συναγωνισμόν καὶ ἐχαρκτήρισαν ἐπιζημίαν πᾶσαν κρατικὴν ἐπέμβασιν. Ἐν τῇ θεωρίᾳ ὁ Ἐλευθέρων Συναγωνισμὸς ἀπειλέεσε δόγμα καὶ βοθημὸν πρακτικῶς καὶ κρατικῶς πανταχοῦ ἀνεγνωρίζετο.

Τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀτομικοῦ ὁλονὲν ἐπεβάλλετο. Ὑπεστηρίζετο μετ' ἀποστολικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὅτι τὰ πάντα ἐν τῷ κόσμῳ θὰ ρυθμισθῶσιν ἐπὶ τὸ τελειότερον, ἐὰν εἰς ἕκαστον ἀφίετο ἡ ἐλευθερία νὰ ἐπιδιώκῃ τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον κατ' ἐλευθέραν βούλησιν καὶ ἐὰν ἤθελον ἐπισυμβῆ ἔκτροχιάσεις καὶ διαταρᾶξεις καὶ αὐταὶ συντόμως τελικῶς θὰ ὑπεχώρουν πρὸ τῆς δυνάμεως τῶν πραγμάτων.

Ἄλλ' ἐν τῷ κόσμῳ τὰ πάντα ρεῖ. Ἀνεξαρτήτως τῶν σοσιαλιστικῶν θεωριῶν, οἵτινες ἐξήτουν τὴν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Κράτους συγκέντρωσιν τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ μέτρου τῆς διανομῆς, ὁλονὲν ἐδεικνύετο ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἀρμονία, ἣν ὑπέσχετο ὁ Bastiat δὲν ἐπραγματοποιεῖτο. Ἐπωφελοῦντο οἱ ἱκανότεροι, ἐπιτηδιώτεροι καὶ οἱ ὀλιγώτερον ἀκριβολόγοι εἰς τὰ ζητήματα τῆς συνειδήσεως, αἱ ἀσθενέστεροι τάξεις ὑπέκλυτον εἰς τὸν ἀχαλίνωτον

συναγωνισμόν. Συνήθη ἦσαν τὰ accaparements, ἡ συγκέντρωσις εἰς χεῖρας ὁμάδος προσώπων τοῦ συνόλου τῆς παραγωγῆς εἵδους τινός, ὅπως μονοπωλήσωσιν αὐτὸ καὶ αὐξήσωσι τὰς τιμὰς κατὰ τὸ δοκοῦν. Ἐν τῷ ἐμπορίῳ ὁ Συναγωνισμὸς ἐπιφέρει πολλάκις πῶσιν τῶν τιμῶν ἀσύμφορον εἰς τοὺς πωλητὰς καὶ δίδει ἀφορμὴν εἰς τὴν χρησιμοποίησιν παντὸς ἀνηθικοῦ μέσου, (νοθεύσεις κτλ.), πρὸς ἐπικρατίην. Βαθμηδὸν ἐπικρατεῖ ἡ ἀνάγκη τῆς κρατικῆς ἐπεμβάσεως καὶ ἐδημιουργήθη ὁ κρατικός, ὁ ἀπὸ καθέδρας λεγόμενος σοσιαλισμός.

Οὗτω δὲ καὶ πάλιν ἀναγνωρίζεται ὅτι τὸ Κράτος οὐ μόνον δικαιοῦται, ἀλλ' ἔχει καθήκον νὰ ἐπεμβαίῃ. Κατ' ἀρχὴν βεβαίως ὁ Συναγωνισμὸς εἶναι ἀναγκαῖος καὶ ὠφέλιμος, ἀλλ' ἐξ ἐτέρου τὸ Κράτος πρέπει νὰ ἐπεμβαίῃ ὅπως προλαμβάνῃ καὶ κολάζῃ τὰς ὑπερβασίας, ἵνα μὴ ἡ ἐλευθερία τοῦ ἑνὸς προσκρούσῃ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἄλλου. Καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, θέτει τῆς διατιμήσεως, παρεκκλίνει τὸν ὑπερπεφυγματοισμόν, ρυθμίζει τὸ δασμολόγιον, οἷτως ὥστε αἱ ἐμπορικαὶ εἰσαγωγαὶ νὰ λαμβάνωσι τὴν δέουσαν κατεύθυνσιν.

7) **Ἐπαγγελματικαὶ Ἐνώσεις.**—Ὁ Ἐλεύθερος Συναγωνισμὸς, οὐ τὰ ἀποτελέσματα τὸσον ἐξυμνήθησαν, ἤσκησε πολλάκις ἐπιβλαβῆ ἐπίδρασιν εἰς τὴν παράγωγὴν καὶ τὸ ἐμπόριον. Αἱ τιμαὶ οὐχὶ σπανίως ἐξετελείζονται, ὥστε νὰ μὴ καλύπτωνται τὰ ἔξοδα παραγωγῆς. Οἱ παραγωγοὶ ἐπεζητήσωσιν νὰ προστατευθῶσι διὰ μετὰ τῶν συνασπισμοῦ, διὰ ἔγκραταλείψεως μέρους τῆς ἀθύπαραξίας των καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀτομισμοῦ. Συμφωνοῦσιν ὅπως ἀπὸ κοινοῦ καθορίζωσι τὰς τιμὰς πωλήσεως, τοὺς ὅρους μεταφορᾶς, ἐπιζητοῦσι τὴν εἰς ὄρισμένον τόπον συγκέντρωσιν πρὸς πώλησιν τῶν προϊόντων κτλ. Ἀλλὰ διὰ τῶν τοιούτων Ἐνώσεων τῶν παραγωγῶν παραβλάπτονται τὰ συμφέροντα ἄλλων τάξεων, αἵτινες καὶ αὐταὶ δὲν ὤκνησαν νὰ λάβωσιν σχετικὰ μέτρα. Οἱ ἔντιμοι ἔμποροι συνασπιζόμενοι ἀποφασίζουσι νὰ διενεργῶσι τὰς ἀγοράς των παρ' ὄρισμένων παραγωγῶν, οἷτινες δεῖκνυνται συνεπεῖς εἰς τὰ συναλλαγὰς των. Ἐπίσης ζητοῦσι νὰ προστατεύσωσι τὰ συμφέροντά των ἐναντίων ἀλλήλων. Ἐπειδὴ ἔμποροὶ τινες προσπαθοῦσι διὰ παντὸς μέσου νὰ ἐπωφεληθῶσι τῆς ἀγνοίας τῶν ἀγοραστῶν καὶ ἐξ ἐτέρου ἄλλοι ἰσχυριζόμενοι ὅτι τὸ πρὸς παραλαβὴν ἐμπόρευμα δὲν εἶναι σύμφωνον πρὸς τὴν παραγγελίαν, καὶ ἀρνούνται νὰ τὸ παραλάβωσι, οἱ εὐθεῖς ἔμποροι ἐγγράφουσι τοὺς τοιούτους στρεψοδίκους ἐμπόρους εἰς μαῦρον πλινθακὰ καὶ διακόπτουσι πᾶσαν μετ' αὐτῶν συναλλαγὴν. Οἱ ἔμποροὶ οὐκ ἐπιζητοῦσι νὰ προστατευθῶσι κατὰ τοῦ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ.

8) **Ἐνώσεις Καταναλωτῶν.**—Ἀλλὰ καὶ οἱ καταναλωταὶ δὲν ἰστέρησαν. Ἐπεζήτησαν καὶ αὐτοὶ συνασπιζόμενοι νὰ ἐπιτύχωσι συμφερωτέρους ὅρους διὰ τὴν ἀπόκτησιν εἵδους τινός, ὅπως ἐπιτύχωσι τὰς τιμὰς χονδρικῆς πωλήσεως, συμφωνοῦσιν ὅπως ἀγοράζωσι μεγαλυτέρας ποσότητας καὶ κατόπιν κατανέμωσιν αὐτὰς μεταξύτων. Ἐπειδὴ ὅμως οὕτως ἕκαστος λαμβάνει μεγαλυτέραν ποσότητα τῆς συνήθους χρήσεως, ἐπακολουθεῖ φθορὰ καὶ

σπατάλη. Εἰς ἀριθμὸς καταναλωτῶν συμφωνοῦσι μεθ' ὠρισμένων πωλητῶν, ὅπως ἕκαστος τῶν συνασπιζομένων προμηθεύηται παρ' αὐτοῦ ἅπαντα τὰ χρεώδη τοῦ ἐμπορίου του καὶ οὕτως ὁ πωλητής, ἐξασφαλίζων διαρκῆ πελατεῖαν, εἶναι διατεθειμένος νὰ ἐκπέσῃ δι' αὐτοὺς τὰς τιμὰς. Ἀλλὰ καὶ τὸ σύστημα τοῦτο μικρὰν ἔσχεν ἐνδοκίμησιν, διότι ὁ ἔμπορος ἐπωφελεῖται τῆς τοιαύτης ἀποκλειστικότητος καὶ διὰ διαφόρων μέσων ζητεῖ νὰ ὑπεκφύγῃ τὰς ὑποχρεώσεις του διὰ προσπαθείας νὰ δώσῃ ἐμπόρευμα κατωτέρας ποιότητος κτλ.

9) **Συνεταιρισμοί.**— Εἰς πολὺ ὑψηλότερον κοινωνικὸν ἐπίπεδον καὶ κατὰ πολὺ ὠφελιμώτερον ἢ αἱ Ἑπαγγελματικαὶ Ἑνώσεις ἴστανται οἱ συνεταιρισμοί, ἐπιτυχῶς ἐργαζόμενοι καὶ ὁλοκρῆν προοδεύοντες.

Πρὸ τοῦ νόμου 602 ἔτους 1915 «περὶ Συνεταιρισμῶν» ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ λέξις συνεργασία, συνεργατικαὶ Ἑνώσεις κατὰ μετάφρασιν τῆς λέξεως Coopération. Ἡ λέξις συνεργασία παρέχει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι πρόκειται περὶ Ἑνώσεων πάντοτε ἐργατῶν, ἐνῶ εἰς τὴν συνεταιριστικὴν σύμπραξιν μετέχουσιν ἅπασαι αἱ τάξεις. Οἱ μετὰ τὸν νόμον συσταθέντες Γεωργικαὶ συνεταιρισμοὶ ἀνέρχονται τὸ 1939 εἰς 8098 καὶ ἐν λειτουργίᾳ εἰς 6457, ἐξ ὧν 4540 Πιστωτικοὶ καὶ 569 Παραγωγικοὶ (Οἰκονομικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Ἑλλάδος 1939). Εὐχάριστον ὅτι ἡ ἴδρυσις Παραγωγικῶν Συνεταιρισμῶν ἀυξάνεται. Τὸ 1936 ἦσαν 28,37 ο)ο, ἐνῶ τὸ 1939 ἀνῆλθον εἰς 54 ο)ο. Οἱ Ἀστικοὶ Συνεταιρισμοὶ δὲν δείκνυουσι τὴν αὐτὴν πρόοδον. Μέχρι τέλους 1939 ἀνῆρχοντο εἰς 2862.

Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν σημεῖον τῶν Συνεταιρισμῶν εἶναι ὅτι περιλαμβάνει μείζονα ἀριθμὸν προσώπων, ἅτινα ἔχουσι νὰ ὑπερασπίσωσι κοινὰ συμφέροντα καὶ συνεπῶς ὁ ἀριθμὸς εἶναι μετοβλητός, δυναμένων νὰ μετέχωσιν ἐκάστοτε νέων μελῶν, ἀλλὰ καὶ δυναμένων ν' ἀποχωρῶσι. Κατὰ ταῦτα μεταβλητὸν εἶναι καὶ τὸ κεφάλαιον.

Ἡ σύμπηξις Συνεταιρισμοῦ ἀνήκει εἰς τὰς ἀσθενεστέρας τάξεις, αἵτινες ζητοῦσι νὰ βελτιώσωσι τοὺς ὄρους τῆς ζωῆς αὐτῶν. Διὰ τοῦ Συνεταιρισμοῦ ἐπιδιώκεται ἡ προώθησις τῶν ἰδιωτικῶν συμφερόντων. Ἐπιδιώκεται ἡ βελτίωσις τῶν ὕρων τῆς συντηρήσεως.

Τοὺς Συνεταιρισμοὺς δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν εἰς δύο κατηγορίας, εἰ καὶ ἀμφότεραι τοὺς αὐτοὺς ἐπιδιώκουσι σκοποὺς, τοὺς Ἀστικοὺς καὶ τοὺς Γεωργικοὺς.

Ἡ διάκρισις πηγάζει ἐκ τοῦ ὅτι ἡ γεωργία ἐμφανίζει ἰδιαιτέρας ἀνίγκας, ὡς τὴν ἀνάγκην μακροχρονίων πιστώσεων κτλ. Οἱ Συνεταιρισμοὶ ἐπίσης διακρίνονται εἰς ἐλευθέρους, ἰδρυομένους οἰκείᾳ βουλήσει τῶν μελῶν καὶ ἀναγκαστικοὺς συνιστωμένους δι' εἰδικοῦ νόμου, ἀνεξαρτήτως τῆς θελήσεως τῶν μελῶν.

Οἱ Συνεταιρισμοὶ δύνανται νὰ ἐπιδιώξωσιν οἰονδήποτε σκοπὸν καὶ διὰ τοῦτο ὑπάρχωσι πλείεστα εἶδη, οἱ παραγωγικοί, οἱ πιστωτικοί, οἱ προμηθευτικοί, οἱ ἀναλωτικοί, οἱ οἰκοδομικοὶ κτλ.

α) Π α ρ α γ ω γ ι κ οί. Διὰ τῶν παραγωγικῶν Συνεταιρισμῶν ἀποσκοπεῖται ἡ ἔνωσις ἀριθμοῦ ἐργατῶν, ὅπως ἀπὸ κοινοῦ ἐργαζόμενοι διὰ τῆς καταθέσεως κεφαλαίου αὐτοὶ γίνωσι παραγωγικοὶ καὶ ἀντικαταστήσωσι τὸν κεφαλαίουχον ἐργολόγον. Εἶναι ὁ Συνεταιρισμὸς ἐκείνος, εἰς ὃν οἱ ἀρχαιότεροι σοσιαλισταὶ ἐβάσιζον τὴν μεταβολὴν τοῦ οἰκονομικοῦ καθεστώ-τος, δι' οὗ οἱ ἐργάται θὰ ἐγένοντο κύριοι τῆς παραγωγῆς. Τοιοῦτοι Συνεταιρισμοὶ οὔτε ἠὺδοκίμησαν οὔτε δύνανται νὰ εὐδοκίμησωσι διότι ἐλλείπει τὸ γενικὸν κινητήριον διὰ πᾶσαν ἐπιχείρησιν τὸ κεφάλαιον.

β) Π ι σ τ ω τ ι κ οί. Οἱ Συνεταιρισμοὶ οὔτοι (Λαϊκαὶ Τράπεζαι) ἀποσκοποῦσι τὴν παροχὴν μικρῶν πιστώσεων εἰς τὰ μέλη τοῦ Συνεταιρισμοῦ καὶ οὕτω συντελέσωσιν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν τάξεων ἐκείνων, αἵτινες δὲν δύνανται νὰ ἐπιτύχωσι τραπεζικὰς πιστώσεις.

γ) Π ρ ο μ η θ ε υ τ ι κ οί Σ υ ν ε τ α ι ρ ι σ μ οί. Οὔτοι ἀποσκοποῦσι τὴν ἀπὸ κοινοῦ προμηθεῖαν μηχανῶν, ἐργαλείων, κτλ. ὅπως τὰ μέλη ἐπωφεληθῶσι τῆς εἰς μείζονα ποσότητα ἀπ' εὐθείας παρὰ τῶν παραγωγῶν κτήσεως.

δ) Σ υ ν ε τ α ι ρ ι σ μ οί Π ω λ ῆ σ ε ω ς. Οὔτοι ἀποσκοποῦσι τὴν ἀπὸ κοινοῦ πώλησιν τῶν προϊόντων.

ε) Σ υ ν ε τ α ι ρ ι σ μ οί Ἀ ν α λ ω τ ι κ οί. Οὔτοι ἐπιδιώκουσιν ὅπως τὰ ἀναγκαῖα εἶδη, καὶ ἰδίως πρώτης ἀνάγκης, τροφίμα, ἐνδύματα κτλ., ἀγοράζωνται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τῶν παραγωγῶν καὶ οὕτως ἐπωφελοῦνται τὸ κέρδος τῆς χονδρικῆς ἀγορᾶς, ὅπερ ἀποκομίζουσιν οἱ μεσάζοντες μικρέμποροι.

Ἡ πέραν πάσης προσδοκίας εὐδοκίμησις τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ 26 Ἐφαντουργῶν τὸ ἔτος 1844 συσταθέντος Συνεταιρισμοῦ Καταναλώσεως, ὅστις ἐγένετο παραγωγικὸς καὶ παρήγαγε τὰ διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν μελῶν ἅπαντα χρεῖωδη, προῦκάλεσε μέγαν ἐνθουσιασμόν καὶ ἐφ' ὅσον αἱ ἐπὶ τοῦ Παραγωγικοῦ Συνεταιρισμοῦ ἐλπίδες ἐξητμίσθησαν, εἰς τοῦτον ἐστράφη ἡ προσοχὴ καὶ εἶναι περίεργον πῶς οἰκονομολόγοι τοῦ ἐπιστημονικοῦ κύρους ἐνὸς Gide, ὅστις πολλὰ ἔγραψε περὶ Συνεταιρισμῶν, ἐλπίζουσι ὅτι διὰ τοῦ Συνεταιρισμοῦ Καταναλώσεως θὰ λυθῇ τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα. Κατ' αὐτοὺς ὁ Συνεταιρισμὸς Καταναλώσεως ἀποταμιεύων βαθμηδὸν κεφάλαιον ἐκ κερδῶν, ἐπιτυγχανομένων διὰ τῆς εὐθηνῆς ἀγορᾶς τῶν προϊόντων, θέλει χρησιμοποίησιν τὸ κεφάλαιον τοῦτο διὰ τὴν ἴδρυσιν ἐργοστασίων καὶ οὕτω βαθμηδὸν οἱ Συνεταιρισμοὶ οὔτι θέλουσι γίνῃ κύριοι τῆς παραγωγῆς. Ὡς ἐὰν ἦτο δυνατόν διὰ τοιούτων γλίσχρων μέσων νὰ περισυλλεγῇ ἐπαρκὲς κεφάλαιον ὅπως συναγωνισθῇ ἐν τῷ αἰῶνι τῶν Καρτέλ καὶ τῶν Τράστ, ἐν τῷ αἰῶνι τῆς κατὰ μάζας παραγωγῆς.

Τὸ σπουδαιότερον σημεῖον τῆς δράσεως τῶν Συνεταιρισμῶν ἀποτελεῖ ἡ ὑπεράσπισις τῶν ἀσθενεστέρων τάξεων. Ἡ ἐξέλιξις τῶν Συνεταιρισμῶν θ' ἀποτελέσῃ τὸ ἀντίρροπον τῶν μονοπωλιακῶν καταστάσεων, ἀσφαλιζουσα εὐνοτεράς προμηθείας τῶν ἀναγκαίων διὰ τῶν Προμηθευτικῶν καὶ Κατα-

ναλωτικῶν Συνεταιρισμῶν, σκοπιμωτέραν τὴν διάθεσιν τῶν προϊόντων διὰ τῶν Συνεταιρισμῶν Πωλήσεως, τὴν εὐχερεστέραν ἐπιτυχίαν πιστώσεων διὰ τῶν Πιστωτικῶν. Οἱ Ἀστικοὶ Συνεταιρισμοὶ δὲν ἠκολούθησαν τὴν πρόοδον τῶν γεωργικῶν. Ἐφ' ὅσον δὲ εἰς τοὺς ἀστικούς Συνεταιρισμοὺς ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία δὲν δεικνύεται ἐπαρκῆς, θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον, ὅπως αἱ ἐπιχειρήσεις συντρέξωσιν, ὅπως οἱ παρ' αὐτοῖς ἐργαζόμενοι συνασπισθῶσιν εἰς Συνεταιρισμοὺς πρὸς ἐπιτυχίαν ἀνακουφίσεως τῶν βαρῶν συντηρήσεως, ὅπερ θέλει συντελέσῃ εἰς ὠφέλειαν καὶ αὐτῶν τῶν ἐργοδοτῶν, ἐφ' ὅσον τὸ παρ' αὐτοῖς ἐργαζόμενον προσωπικὸν εὐωτότερον καὶ καλύτερον θὰ διατρέφεται.

Ἐν Ἑλλάδι διὰ τοῖς μεγάλους συνασπισμοὺς τῶν Καριέλ καὶ τῶν Τράστ, τὸ ἔδαφος δὲν εἶναι πρόσφορον. Ἐλλείπει ἡ μεγάλη κατὰ μάζας παραγωγή. Ἄλλ' οἱ Συνεταιρισμοὶ ἰδίως οἱ Ἀγροτικοί, ὡς μέχρι τοῦδε ἐδείχθη καὶ καθ' ἡμέραν δείκνυται, νῦνδοκίμησαν καὶ εὐδοκίμοῦσι. Τὸ μέλλον δι' αὐτοὺς εἶναι εὐρύ. Πρὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς (Πρῶτος Ἀπολογισμὸς ἔτους 1930) τὰ γεωργικὰ δάνεια παρείχοντο ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Ἡ πρόοδος καθ' ὅλα τὰ τελευταῖα ἔτη εἶναι ἀλματική. Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα εἶχε παραχωρήσῃ τὰ ἔτη 1927, 1928 καὶ 1929 δάνεια δρ. 4.131.000.000 εἰς Συνεταιρισμοὺς καὶ μεμονωμένους Ἀγρότας. Τὸ ἔτος 1930 ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα εἰς Συνεταιρισμοὺς καὶ μεμονωμένους ἀγρότας παρεχώρησε δάνεια 1.442.274.722, ἐξ ὧν 14.814.100 εἰς τὸν Ἀυτόνομον Ὄργανισμὸν Ἀγροτικῆς Πίστεως Κερκύρας καὶ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα 493.371.312. Οἱ Γεωργικοὶ Συνεταιρισμοί, οἱ ἰδρυθέντες ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς μέχρι 31)12)1937 ἀνῆλθον εἰς 2659 Συνεταιρισμοὺς καὶ 45 Ἐνώσεις Συνεταιρισμῶν (ἐξ ὧν 1563 Πιστωτικοί, 59 ο)ο τῶν ἰδρυθέντων καὶ 650 Παραγωγικοί). Τὸ ἔτος 1938 ἰδρύθησαν 362 Γεωργικοὶ Συνεταιρισμοὶ καὶ 5 Ἐνώσεις (ἐξ ὧν Πιστωτικοί 185 καὶ Παραγωγικοί 54). Τὸ ἔτος 1939 ἰδρύθησαν 339 καὶ 6 Ἐνώσεις (ἐξ ὧν Πιστωτικοί 156 καὶ Παραγωγικοί 74).

Ἄλλ' ἡ νεωτέρα ἐξέλιξις τῶν Ἀγροτικῶν Συνεταιρισμῶν εἰς ὀργανώσεις ὑψίστης κοινωνικῆς σημασίας εἶναι καταπληκτικὴ. Ἐσχάτως ἐπίσης εἰς τοὺς Γεωργικοὺς Συνεταιρισμοὺς καὶ τὰς Ἐνώσεις αὐτῶν ἀνετέθη ἡ ἐξάσκησις τῆς ἀγροτικῆς πίστεως διὰ τὰ μέλη αὐτῶν. Εἰς αὐτοὺς ἀνετέθη ἡ διαχειρήσις σπουδαιοτάτων γεωργικῶν προϊόντων. Διὰ τοῦ Ἀναγκαστικοῦ νόμου 1154 (ἔτους 1938, συμπληρωθέντος διὰ τοῦ νόμου 1480 ἔτους 1938) ἐπιτυγχάνεται ὁ συντονισμὸς καὶ ἡ ἐνιαία κατεύθυνσις τῶν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν διὰ τῆς ὑποχρεωτικῆς αὐτῶν ὑπαγωγῆς εἰς μίαν τριτοβάθμιον ὀργάνωσιν (Ε.Σ.Σ.Ε.), ἣτις ἀποτελεῖ οὕτω τὴν ἀνωτάτην Διοικητικὴν Ἀρχὴν «Ἐθνικὴ Συνομοσπονδία τῶν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν τῆς Ἑλλάδος» καὶ ἔχει τὴν ἀποστολὴν διὰ τὴν ἐξυγίανσιν καὶ τὸν συντονισμὸν τῆς δράσεως τῶν πρὸς τὴν γενικωτέραν πολιτικὴν τοῦ Κράτους, ἔχουσα δικαίωμα λήψεως μέτρων προληπτικῶν καὶ κατασταλτικῶν ἐν περιπτώσει

ἐκτροχιάσεως. Αὕτη ἐγκρίνει τὰ Καταστατικὰ τῶν Γεωργικῶν Συνεταιρικῶν Ὁργανώσεων καὶ ἐκδίδει δι' αὐτὰς ὑποχρεωτικοὺς Κανονισμούς.

Ἄλλ' ἔτι πλέον. Διὰ τοῦ νόμου 2538 (ἔτος 1940) «Περὶ Ὁργανώσεως τῆς Παραγωγῆς τοῦ Βάμβακος» ἡ συγκέντρωσις καὶ διαχειρήσις (συγκέντρωσις, ἐκκόμισις καὶ πώλησις) τοῦ ἐγχωρίου βάμβακος ἀνατίθεται εἰς κοινοπραξίαν τῶν Γεωργικῶν Συνεταιρικῶν Ὁργανώσεων τῆς Χώρας, ἐξασφαλιζομένης οὕτω τῆς ἀπ' εὐθείας παρὰ τῶν Βαμβακαπαραγωγῶν ἄνευ διαμέσων τῆς διαχειρίσεως τοῦ προϊόντος. Ἡ ὅλη διαχείρησις (συγκέντρωσις καὶ πώλησις) θὰ διενεργηθῇ διὰ τῆς κοινοπραξίας τῶν Γεωργικῶν Συνεταιρικῶν Ὁργανώσεων οὐχὶ δι' ἴδιον λογαριασμόν, ἀλλὰ διὰ λογαριασμόν αὐτῶν τῶν παραγωγῶν.

10) **Ἐλεύθερος Συναγωνισμός.**—Αἱ ἐν τοῖς ἄνω ἐκτεθεῖσαι Ἐνώσεις εἶναι ἀπλᾶ συμφωνίαι ἄνευ σοβαρῶν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀμφιβόλων ἀποτελεσμάτων. Ὁ κανὼν «Competitio is the Life of Trade» «Ὁ Συναγωνισμός εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ ἐμπορίου» ἐδείχθη μὴ φέρων τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα. Ὁ κανὼν μετεστράφη καὶ παριστάμεθα νῦν πρὸ τοῦ περιέργου φαινομένου ὅτι ὁ Συναγωνισμός ἐγένετο ὁ νεκροθάπτης τοῦ Συναγωνισμοῦ. Οἱ ἐπιχειρηματίαι, ἐπιθυμοῦντες νὰ περιστείλωσι τὰ ἐκ τοῦ Συναγωνισμοῦ ἐκπηγάζοντα δι' αὐτοὺς δυσάρεστα ἀποτελέσματα, ἐπεζήτησαν τὴν σύμπτυξιν στενωτέρων Ἐνώσεων. Ἐκαστος ἐπιχειρηματίας, παρ' ὅλον τὸν ἀτομικὸν ἐγωισμόν, πρὸ τοῦ κινδύνου καταστροφῆς, ἀποφασίζει ν' ἀποτίσῃ μέρος τῆς ἐλευθερίας του. Δημιουργοῦνται δ' ἐν τῷ κόσμῳ παμμέγιστα μονοπωλιακαὶ καὶ ἡμιμονοπωλιακαὶ ὀργανώσεις, παρεμφερεῖς πρὸς τὰ κρατικὰ μονοπώλια, αἵτινες διαχειρίζονται τὰ σπουδαιότερα προϊόντα, χάλυβα, σίδηρον, ἠλεκτρικὰς καὶ χημικὰς βιομηχανίας. Ἔρχονται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὰ Καρτέλ καὶ τὰ Τράστ.

Ἀρχαιότερον τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις ἐρρῦθμιζεν ὁ Ἐλεύθερος Συναγωνισμός. Νῦν εὐρισκόμεθα πρὸ νέας οἰκονομικῆς σκηνοθεσίας. Ἐπηρεολούθησαν Ἐνώσεις τῶν Παραγωγῶν, τῶν Ἐμπόρων, τῶν Ἐργατῶν, τῶν Καταναλωτῶν. Οἱ Σύνδεσμοι οὗτοι ἀποκτῶσι δύναμιν μονοπωλιακὴν διὰ διὰ τῶν Καρτέλ καὶ Τράστ.

Οἰοσδήποτε Συναγωνισμός τείνει εἰς μονοπώλιον, διότι ἕκαστος τῶν συναγωνιζομένων, ἐπιδιώκει νὰ ὑποσκελίσῃ τοὺς ἄλλους. Τὸ τοιοῦτον ὅμως κατορθοῦται μόνον ἐφ' ὅσον συνενωθῇ ἐπαρκὴς ἀριθμὸς παραγωγῶν καὶ οὕτω τὸ Καρτέλ καὶ τὸ Τράστ καταντᾷ κύριον τῆς ἀγορᾶς προϊόντος τινός. Ὑπολογίζεται ὅτι πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ ἀπαιτεῖται τοὐλάχιστον 80 οἱ τῶν σχετικῶν Ἐπιχειρήσεων.

Παρ' ὅλην ὅμως τὴν συγκέντρωσιν ταύτην τὰ πράγματα παραμένουσι πάντοτε ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ Συναγωνισμοῦ. Ὁ Συναγωνισμός δημιουργεῖ τὸ μονοπώλιον, ἀλλὰ καὶ τὸ μονοπώλιον εὐρίσκειται ἐκτεθειμένον εἰς τὸν Συναγωνισμόν, ἐφ' ὅσον ἄλλοι, ἄλλαι ὀμάδες προβαίνουν εἰς τὴν σύστασιν ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων.

Οἱ σοσιαλισταὶ δὲν κινουῦνται κατὰ τῆς τριαύτης κεφαλαιοκρατικῆς συγκεντρώσεως, διότι κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Μάρξ εἰς ὅσον ὀλιγωτέρας χεῖρας εὐρεθοῦν αἱ ἐπιχειρήσεις, ἐπὶ τοσοῦτον εὐχερεστέρα ἔσεται ἡ μεταβίβασις εἰς τὸ Κράτος ἢ τοὺς προλεταρίους.

Οἱ Σοσιαλισταὶ ἐπιδιώκουν ἀναδοχὴν καὶ ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐπιχειρήσεων ὑπὸ τοῦ Κράτους, ὡς ἤδη ἄλλως τε τὰ Κράτη ἔχουν ἀναλάβῃ τὰς ταχυδρομικὰς, τηλεφωνικὰς ὑπηρεσίας καὶ ἄλλας τινὰς ἐπιχειρήσεις μεγαλυτέρας ἐκτάσεως κοινῆς ὠφελείας. Τὰ Κράτη ἐπίσης σήμερον συμμετέχουσιν εἰς πόλλας ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ συνιστῶσι δι' εἶδη τινα γενικωτέρας παραγωγῆς ἀναγκαστικὰ Συνδικάτα, εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ὁποίων συμμετέχουσι καὶ ἐργάται. Τὸ ζήτημα εἶναι ἔάν τὸ Κράτος, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς βραδύτητος τῆς κινήσεως τῶν ὀργάνων του, θὰ εἶναι εἰς θέσιν καλῶς νὰ διαχειρίζηται καὶ συντελῇ εἰς τὴν πρόοδον τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ μέχρι τοῦδε πείρα δὲν τὸ δεικνύει.

Ἄλλ' εἴτε αἱ ἐπιχειρήσεις παραμένουσιν ἰδιωτικαί, ἐκτεθειμένα εἰς τὸν ἀχαλίνωτον συναγωνισμόν ἢ διὰ συγκεντρώσεως προασπίζονται παρ' αὐτοῦ, ἢ τὸ Κράτος ἀναλάβῃ τὴν διαχείρησιν αὐτῶν, τὸ δεσπόζον στοιχεῖον ἐν τῷ νέῳ οἰκονομικῷ καθεστῶτι ἀπομένει πάντοτε ὡς σκοπὸς ἡ ἐπιδιώξις εἰσοδήμιτος. Τὸ οἰκονομικὸν καθεστῶς θὰ μετεβάλλετο μόνον, ἔάν κατηγορεῖτο ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ τὸ Κράτος καθώριζε τὴν διανομὴν τοῦ εἰσοδήματος. Ἐν τούτοις τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι μέχρι τοῦ σημείου τούτου δὲν τολμῶσι ν' ἀποβλέψωσιν οἱ σοσιαλισταὶ καὶ οὐδὲν θετικὸν καὶ ὀρισμένον προτείνουσι.

Ἐν εἶναι βέβαιον ὅτι νῦν εὐρισκόμεθα πρὸ σπουδαίας μεταστροφῆς τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν. Τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τὰ κατὰ μάζας παραγόμενα, συγκεντροῦνται εἰς κολοσιαίας ἐπιχειρήσεις ἢ ὑποβάλλονται εἰς κοινὸν ἔλεγχον, ὥστε ν' ἀποκλείεται ὁ Συναγωνισμός. Εἶναι βεβαίως ἄγνωστον ποίους συνδυασμοὺς θὰ ἐφεύρη ἔτι ἡ ἀνθρωπότης καὶ πῶς εἰς τὸ μέλλον θὰ ρυθμισθῶσι τὰ οἰκονομικὰ ζητήματα. Πάντως νῦν ἐμφανίζεται νέα σκηνοθεσία, ἣτις ἄγνωστον ἔάν καταλίξη εἰς ὅλως διάφορον οἰκονομικὴν σκηνοθεσίαν.

11) **Καρτέλ καὶ Τράστ.**—Τὸ Καρτέλ, ἔλαβε τερασίαν ἀνάπτυξιν ἐν Γερμανίᾳ, ἐνῶ τὸ Τράστ εἶναι Ἀμερικανικὸν δημιούργημα. Παρὰ τῷ Καρτέλ, ὅπερ εἶναι ὀλιγωτέρον συγκεντρωτικὸν ἢ τὸ Τράστ, διατηρεῖται ἀνεπαφὸς ἡ οἰκονομικὴ καὶ νομικὴ αὐθυπαρξία τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀλλὰ τὰ μέλη ἀναλαμβάνουσι ὑποχρεώσεις πρὸς ὀρισμένας ἐνεργείας ἢ παραλείψεις, διεπομένης ὑπὸ γενικῶν ὄρων, εἰς οὓς ἅπαντες ὑποβάλλονται. Ἐν σχέσει πρὸς τὰς οὕτω ἀπὸ κοινοῦ καθοριζόμενας λειτουργίας ἢ παραλείψεις, ὧν ἡ ἄσκησις ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὸν ἐπιχειρηματίαν ἢ ἡ παρὰλείψις ἐπιβάλλεται, διακρίνονται διάφορα εἶδη Καρτέλ καὶ δῆ.

Μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρομεν. Τὸ Καρτέλ καθορισμοῦ ὄρων πωλήσεως. Δι' αὐτοῦ συμφωνεῖται ὅτι οἱ ἐπιχειρηματῆαι θὰ διαθέτωσι τὰ προϊόντα

των ὑφ' ὠρισμένους ὄρους, καταργουμένων ὄλων ἐκείνων τῶν παρῳρη-
σεων, αἵτινες γίνονται εἰς τοὺς πελάτας, ὡς τῆς παροχῆς μακρῶν προθη-
σιῶν, μὴ τηρήσεως τῶν λήξεων, ἀναδοχῆς ὑπὸ τοῦ πωλητοῦ τῶν ἐξόδων
συσκευῆς ἢ μεταφορᾶς, καὶ αἵτινες εἰσὶ συνήθως ἐν τῷ ἐμπορίῳ καὶ καθι-
στῶσι τοῦτο ἀσταθὲς καὶ ἐπικίνδυνον.

Τὸ Καρτέλ ρυθμιστικὸν τῆς τιμῆς πωλήσεως. Δι' αὐτοῦ συμφωνεῖται
ὅτι αἱ συνασπιζόμεναι ἐπιχειρήσεις δὲν δύνανται νὰ πωλήσωσι τὸ προϊόν
των κάτω ὠρισμένης τιμῆς. Τὸ Καρτέλ ἀκτίνος δράσεως. Δι' αὐτοῦ χωρι-
ζεται ἡ ἐπιφάνεια τῆς χώρας εἰς διαμερίσματα, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων
ἐκάστη ἐπιχείρησις δικαιούται νὰ διαθέσῃ τὰ προϊόντα της καὶ οὕτως ἐπι-
τυγχίνεται ὁ καλύτερος προσανατολισμὸς ἐκάστης ἐπιχειρήσεως εἰς τὰς
ἀνάγκας τῆς περιοχῆς καὶ ἀποφυγῆς μεταφορικῶν ἐξόδων, ἐφ' ὅσον εἰς ἐκά-
στην ἐπιχείρησιν φυσικῶς κατανέμεται ἡ ἐγγυτέρα περιοχὴ. Διὰ τοῦ Καρ-
τέλ ἐξαγωγῆς ρυθμίζεται ἡ διάθεσις τῶν προϊόντων καθ' ὠρισμένους κα-
νόνας εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Τὸ Καρτέλ ἐξαγωγῆς διὰ τὴν ἐγγώριον κατανά-
λωσιν ἀποβαίνει ἐπιζήμιον, διότι αἱ ἐπιχειρήσεις, ἵνα διαθέσωσι τὸ πλεο-
νάζον τῆς παραγωγῆς, βοηθούμεναι ὑπὸ τῶν τελωνειακῶν δασμῶν, πωλοῦ-
σιν εὐθυνότερον εἰς ἐξωτερικόν, ὑψώνουσαι τὰς τιμὰς διὰ τὸ ἔσωτερικόν.

Τὸ Καρτέλ, ὅπως ἐπιτύχῃ προῖποθέτει ὁμοιομορφίαν, ὀλιγάριθμον ἢ
σχετικῶς ἴσην δυναμικότητα τῶν συνασπιζομένων ἐπιχειρήσεων εἰς παρα-
γωγὴν προϊόντων καὶ μὴ ἐμφανίζουσαν πολλὰς διαβαθμίσεις ποιότητος.
Ὁ χάλυψ, ὁ σίδηρος, ὁ γαιάνθραξ, αἱ ἠλεκτρικαὶ καὶ χημικαὶ βιομηχανίαι,
αἱ ἀτμοπλοικαὶ, αἱ σιδηροδρομικαὶ, αἱ ἀσφαλιστικαὶ Ἐταιρίαι ἀπειτέλεσαν
στερεὰς βάσεις, ἐφ' ὧν ἰδρυθῆσαν παμμεγίστου ἐκτίσεως Καρτέλ.

Τὸ Τράιστ ἀποτελεῖ τὸν ὀλοκληρωτικὸν συνασπισμὸν τῶν ἐπιχειρή-
σεων. Ἀφαιρεῖ πᾶσαν οἰκονομικὴν ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τὰς ἐπιχειρήσεις,
ἀπορροφᾷ τελείως αὐτάς. Καὶ ἐὰν διατηρῆται νομικῶς ἡ αἰθνηπαρξία, αἱ
ἐπιχειρήσεις ὑποβάλλονται εἰς κοινὴν διαχείρησιν. Ἡ ὑποδοῦλωσις εἶναι
πάντοτε πλήρης.

Τὸ Τράιστ συγκεντρώνει κατὰ κανόνα τὰς ὁμοειδεῖς ἐπιχειρήσεις, ὅτε
λέγεται ὅτι τὸ Τράιστ ἐκτείνεται ὀριζοντίως. Ἄλλ' ἔστιν ὅτε, ἵνα γίνῃ κύ-
ριον τῆς ἀγορᾶς ἐπιδιώκει καὶ τὴν συγχώνευσιν τῶν ἐπιχειρήσεων ἐκείνων,
αἵτινες παράγουσι τὰ πρῶτας ὕλας, αἷ χρησιμοποιεῖ διὰ τὴν κατεργασίαν
τῶν προϊόντων του, ὡς καὶ ἐκεῖνας αἵτινες μεταφέρουσι αὐτά, ὅτε λέγεται
ὅτι ἐκτείνεται καθέτως. Ἐνῶ δὲ τὸ Καρτέλ δημιουργεῖ ἡ ἀνάγκη τῆς ἡπυλ-
λαγῆς ἀπὸ τοῦ συναγωνισμοῦ, τὸ Τράιστ γίνεται ὅπως καταστῆσιν μονοπω-
λιακὴν τὴν ἀγορὰν καὶ ἐπιζητήσῃ αὐξήσιν εἰσοδήματος.

Τὰ πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα τῶν Καρτέλ καὶ τῶν Τράιστ
ἐκπηγάζουσιν ἐκ τῆς ἀνυπολογίστου μεγέθους συγκεντρώσεως κεφαλαίου καὶ
κατ' ἀκολουθίαν δυνάμεως. Ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, τὸ Τράιστ ἔρχε-
ται εἰς τὴν πρῶτην γραμμὴν ἔνεκεν τῆς πλήρους παρ' αὐτοῦ ἀπορροφή-
σεως τῶν ἐπιχειρήσεων. Πρόκειται οἰκονομία ἐξόδων, δυνατὸν ἐκτελέσασθαι

παμμεγίστων ἔργων, ἐφαρμογὴ τῶν νέων ἐφευρέσεων καὶ νέων μεθόδων, τυποποιήσεως τῶν προϊόντων, ρυθμίσεως τῶν παραγομένων ποσοτήτων, ἐξασφαλίσεως τῶν ἱκανοτέρων ἀνθρωπίνων δυνάμεων. Ἐξ ἑτέρου μονοπωλιακὴ ρύθμισις τῶν τιμῶν καὶ ἀπόκτησις ὑπερμέτρου δυνάμεως, ἐξωθουμένης μέχρι τοῦ σημείου ἐπηρεασμοῦ τῶν Ἐνώσεων τούτων. Ὁρισμένα προϊόντα ἀποκτῶσιν εἰς τὴν ἀγορὰν ἓνα καὶ μόνον κύριον καὶ προσφέρονται ὅταν καὶ ὑφ' ἧς τιμᾶς οὗτος βούλεται.

Τὸ Τράστ ἐμφανίζει καὶ ἕτερα σημεῖα μειονεκτηκότητος. Ὅπως οἱ ἐπιχειρηματῆαι πεισθῶσι νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς ἐπιχειρήσεις των, τὸ Τράστ τὰς πληρώνει ἀρκετὰ ἀκριβὰ. Γίνεται, ὡς λέγουν τὸ watering (χύσιμο ἀφθόνου νεροῦ). Αἱ ἐπιχειρήσεις πληρώνονται εἰς τὸ διπλάσιον, τριπλάσιον καὶ πλέον τῆς ἀξίας των, ἐκτὸς τῶν κολοσιαίων ἀμοιβῶν ἧς ἀποκομίζουσι οἱ ὄργανωταὶ οἱ καλούμενοι promoters. Ὑπὸ τοιαύτας προϋποθέσεις ὑπερκεφαλαιοποιήσεως, τὸ Τράστ, παρ' ὅλην τὴν οἰκονομίαν ἐξόδων, ἐπακολούθημα τῆς συγκεντρώσεως, εἶναι ὑποχρεωμένον ν' αὐξήσῃ τὰς τιμὰς ἢ ἀχθῆ εἰς καταστροφὴν, ὅπερ ἀσφαλῶς θὰ συμβῆ, ἐὰν ἐπακολουθήσῃ κρίσις, ὅτε ὡς λέγουσι hard times squeeze out the water «οἱ κακοὶ καιροὶ ἐκχύνουν ἔξω τὸ νερό». Τὸ Manhader Τράστ ἰδρύθη μὲ κεφάλαιον 100.000 δολ. ἐνῷ ἡ ἀξία τῶν συγχωνευθεισῶν ἐπιχειρήσεων ἀνήρχετο μόλις εἰς 10.000. Τὰς τοιαύτας ὑπερκεφαλαιοποιήσεις ζητεῖ νὰ δικαιολογήσῃ διὰ τῆς ὡς λέγουσιν ἐπιτυγχανομένης carrying capacity (ικανότης πρὸς τὸ κερδίζειν.

Ἐκτὸς τούτου τὸ Τράστ συγχωνεῦον τὰς ἐπιχειρήσεις ἐμφανίζει τοὺς ἐπαγγελματίας, οἵτινες περιέρχονται εἰς θῆσιν ὑφισταμένων καὶ οἵτινες ἀπὸ κοινωνικῆς ὠφελείας εἶναι ἐξόχως χρήσιμοι, ἀποτελοῦντες τὰ συντηρητικὰ στοιχεῖα πάσης κοινωνίας. Συγκεντρῶνον δὲ τοιαύτην δύναμιν καὶ πλοῦτον γίνεται ἀφορμὴ διαφθορᾶς τῶν συνειδήσεων καὶ ἐπιβάλλεται διὰ τῆς δωροδοκίας καὶ ἄλλων μέσων.

Ἡ Ἀμερικανικὴ νομοθεσία ἠθέλησε νὰ ἐπέμβῃ καὶ τὸ πρῶτον διὰ τῆς Scherman's Act (1900) ἐτέθησαν προσκόματα εἰς τὴν ἴδρυσιν τῶν Τράστ ὑπὸ τὴν παλαιὰν μορφήν. Ἄλλ' εὐρέθη τὸ ἀντιφάρμακον. Τὸ Τράστ μετέβαλε τακτικὴν καὶ ἐχρησιμοποίησε τὴν συγχώνευσιν (amalgamation). Ἐγένετο τὸ λεγόμενον Holding Trost.

12) **Ἐτεροὶ Συνδυασμοὶ Συνεργασίας.**—Ἐκτὸς τῶν Καρτέλ καὶ Τράστ ἐδημιουργήθησαν καὶ ἕτεροι συνδιασμοί. Ἡ ἀνθρωπίνῃ ἐφευρετικότης δὲν ὀκνεῖ νὰ συνδιάξῃ καὶ ἄλλας πολυπλόκους σχέσεις καὶ οὕτω πρόκειται :

1) Τὸ ἀμερικανικὸν Pool, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν Καρτέλ. Διὰ τούτου ἐπιδιώκεται ἡ συμφωνία ὅπως τὰ μέλη ἐνεργῶσι καθ' ὅρισμένους κανόνας. Ἐπειδὴ δ' ὁ ἀγγλικὸς καὶ ὁ ἀμερικανικὸς νόμος ἀπαγορεύει πᾶσαν συμφωνίαν ἀντικειμένην εἰς τὸν ἐλευθέρου συναγωνισμόν, αἱ

τοιούτου εἶδους συμφωνίαι γίνονται προφορικῶς καὶ βασίζονται ἐπὶ λόγῳ τιμῆς τῶν συμβαλλομένων (Understandig beetween Gentlemen).

2) Τὸ Corner ἢ Ring, ὅπερ εἶναι τὸ ἀρχαῖον accaparement. Τὸ Corner ἔγκειται εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ ὕλου ἢ τοῦ μεζονοσ μέρους τῆς παραγωγῆς προϊόντος κινός, ὅπως οἱ ἀποτελοῦντες τὸ Ring (τὸν κύκλον τῶν ἐνδιαφερομένων προσώπων) διαθέτουσιν αὐτὸ εἰς ὑψηλὰς τιμὰς. Κλασσικὸν παράδειγμα εἶναι ἡ ἀπόπειρα τῆς ἀγορᾶς τοῦ χαλκοῦ ὑπὸ τῆς Société des Métaux τὸ ἔτος 1889 βοηθουμένης χρηματικῶς ὑπὸ τοῦ Comptoir d'Escompte. Ἡ ἐπιχείρησις ἀπέτυχεν, ἀπαιτήσασα πλεῖονα χρήματα ἢ ὅσα ὑπελόγισαν.

3) Ἐνωσις συμφερόντων. Αὕτη ἔγκειται εἰς τὴν συμφωνίαν δύο ἐταιριῶν ὅπως ἡ μία συμμετέχει εἰς τὰ κέρδη τῆς ἐτέρας καθ' ὠρισμένην ἀναλογίαν. Τὸ τοιοῦτον γίνεται συνήθως δι' ἀνταλλαγῆς μεταξὺ τῶν μετοχῶν, ὥστε ἡ κατανομή τῶν κερδῶν γίνεται ἀφ' ἑαυτῆς.

4) Τὸ Konzern, ὅπερ ἔχει γενικωτέραν σχέσιν καὶ περιλαμβάνει πάντα συνασπισμόν, δι' οὗ αἱ ἐπιχειρήσεις διατηροῦσι τὴν αὐθυπαρξίαν των, ἀλλ' οἰκονομικῶς ὑπόκεινται εἰς μίαν καὶ μόνην θέλησιν. Τὸ τοιοῦτον γίνεται διὰ τῆς ἀγορᾶς παρὰ μιᾶς ἐταιρίας τοῦ ὄλου ἢ τοῦ μεζονοσ μέρους τῶν μετοχῶν τῆς ἐτέρας ἢ ἐτέρων ἐπιχειρήσεων (Holding Trust) ἢ μία Ἐταιρία ἰδρύει ἐτέραν ἢ καταθέτει τὸ κεφάλαιον καὶ κρατεῖ τὰς μετοχὰς εἰς τὸ χαρτοφυλάκιον αὐτῆς (Société mère, Société fille). Ὡς παρ' ἡμῖν ἡ Γενικὴ Ἐταιρία τῆς Power μετὰ τῶν παραφυάδων αὐτῆς Ἐταιρίας Μεταφορῶν κτλ.

5) Ἡ συγχώνεσις (Fusion). Διὰ ταύτης μία Ἐταιρία ἀπορροφᾷ τὴν ἐτέραν. Τὸ τοιοῦτον γίνεται διὰ τῆς μεταβιβάσεως τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ τῆς συγχωνευομένης εἰς τὴν συγχωνεύουσαν. Πολλάκις ὅμως ἰδρύεται νέα Ἐταιρία, εἰς ἣν συγχωνεύονται αἱ ἔτεροι. Αἱ τοιαῦται συγχωνεύσεις ἔλαβον τελευταίως μεγάλην ἔκτασιν, ὥστε ἐν Ἀγγλίᾳ ἐνομοθετήθη ὅτι ἵνα γίνῃ συγχώνεσις ἀπαιτεῖται Ἐπιχειρηματικὴ ἄδεια.

Ἐπίλογος. Ὅταν φέρωμεν εἰς τὴν μνήμημ μας τὰς παλαιὰς Ἑλληνικὰς κτετασισεις, δὲν δυνίμεθα ἢ νὰ αισθανώμεθα ὑψίστην νῦν εὐχαρίστησιν καὶ νὰ ἐνθουσιασώμεθα διὰ τὸ παρόν. Πάντως ἡ Ἑλλὰς εὐρίσκειται νῦν εἰς μίαν καμπὴν σοβαρωτάτην τῆς ἐξελίξεώς της. Ἄς εὐχηθῶμεν δὲ ὅπως αὕτη διανυθῇ ὑπὸ τὰς εὐνοϊκωτέρας συνθήκας.